

Euroopan unionin
osarahoittama

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepoliitiikan ohjelma

Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF)

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Valintaesitys

26.8.2024 Dnro: EURA 2021/904183/09
02 01 01/2024/POPELY

Hankkeen perustiedot

Hankkeen julkinen nimi

Yhteistyöllä puhtia turvetuotantoalueiden ennallistamisiin Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa (PUHTI)

Hakijan virallinen nimi

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus

Hakemusnumero

904183

Saapumispäivämäärä

13.08.2024

Alkamispäivämäärä

01.11.2024

Päätymispäivämäärä

28.02.2027

Viranomainen

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Kokouksen päivämäärä

Hakuilmoitus

Ennallistamiseen ja jälkikäyttöön liittyvien JTF-hankkeiden haku Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa ja Kainuussa

Hakuilmoituksen tunnus

POPELY-026

Käsittelijä

Verna Irene Piirainen

Toimintalinja

7 Oikeudenmukaisen siirtymän Suomi

Erityistavoite

7.1. Turpeesta luopumisen alueellisesti oikeudenmukainen siirtymä

Tukimuoto

ELY-keskuksen itse toteuttama ilmastonmuutoksen hillintään ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen sekä ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyvä kehittämishanke

Hanke toteutetaan: Yhden toteuttajan hankkeena

Kuvaus hankkeen sisällöstä

Hankkeen tavoitteena on edistää turvetuotannosta vapautuvien ja jo käytöstä poistuneiden turvesoiden ennallistamista sekä turvetuotannon kuormittamien vesistöjen kunnostamista Pohjois-Pohjanmaalla, Lapissa ja Kainuussa. Hanke on pääasiassa valmistelu- ja tiedonvälityshanke. Hankkeessa tiedotetaan

ennallistamismahdollisuuksista ja JTF-rahastosta kaikkien kolmen ELY-keskuksen alueilla sijaitsevien potentiaalisimpien turvetuotantoalueiden keskeisille maanomistajille. Hankkeessa kartoitetaan ennallistamiseen soveltuvat turvetuotantoalueet, jotka eivät ole vielä muiden hankkeiden kohteena. Hankkeessa laaditaan esiselvityksiä kohteille soveltuvista ennallistamismenetelmistä sekä kartoitetaan ennallistamiskohteille mahdollisia toteuttajatahoja, kuten kuntia, pk-yrityksiä sekä yhdistyksiä ja säätiöitä.

Hankkeessa laaditaan kunnostussuunnitelmia turvetuotannon kuormittamien vesistöjen kunnostamiseksi kaikkien kolmen maakuntien aluilla. Lisäksi kartoitetaan muiden turvetuotannosta kuormittuneiden vesistöjen tilaa sekä tehdään näille kunnostustarvearvioita. Hankkeen budjetti jakaantuu maakunnittain seuraavalla tavalla: noin 50 % Pohjois-Pohjanmaalle, 25 % Lappiin ja 25 % Kainuuseen.

Hankkeen toimenpiteet

Hankkeen toteutus jakaantuu kolmeen työpakettiin:

TP1. Turvetuotantoalueiden ennallistamishankkeiden vauhdittaminen

Työpaketissa 1 edistetään luonnonoloiltaan ja maanomistusoloiltaan ennallistamiseen soveltuvien, turvetuotannosta vapautuneiden kohteiden hankkeistusta kolmen maakunnan alueella. Jotta kohteet etenevät konkreettisiksi hankkeiksi ja toteutukseen, vaatii se aktiivista viestintää, lukuisia yhteydenottoja, neuvotteluja ja esivalmistelua. Työssä hyödynnetään ja jatketaan ELY-keskusten Y-vastuualueilla aiemmin tehtyä ja Pohjois-Suomen Rakennerrahasto-yksikössä kesän 2024 aikana tehtävää maanomistajien puhelinhaastatteluja ja niiden tuloksia mm. ennallistamista koskevien tietotarpeiden osalta.

Maanomistajien yhteydenotot kohdennetaan ensisijaisesti ennallistamiseen myönteisesti tai neutraalisti suhtautuneille maanomistajille. Yhteydenottoja koordinoidaan muiden samanaikaisesti JTF-rahoituksella käynnissä olevien hankkeiden kanssa. Lisäksi jatketaan maanomistajien ensikontaktointia sellaisilta alueilta, joihin ei olla oltu aiemmin yhteydessä muissa hankkeissa. Yhteydenotoilla kartoitetaan maanomistajien kiinnostusta, valmiuksia ja mahdollisuuksia tarjota kohteita ennallistamiseen sekä tarjotaan tietoa ennallistamisen vaihtoehtoista, rahoitusmahdollisuuksista ja mahdollisista yhteistyökumppaneista.

Hankkeen alkuvaiheessa kootaan ajantasainen tieto kohteista, joiden suunnittelu on jo etenemässä. Lisäksi kartoitetaan mahdolliset ennallistamishankkeiden toteuttajatahot ja käydään läpi heidän käynnissä ja valmisteilla olevien ennallistamishankkeiden tilanne. Samalla selvitetään eri toimijoiden valmius ja tavoitteet uusien ennallistamiskohteiden toteuttamisen osalta.

Ennallistamisesta kiinnostuneiden maanomistajien kohteille laaditaan esisuunnittelua. Kohteilta selvitetään turvetuottajan ympäristöluvan ja siihen liittyvien velvoitteiden tilanne. Ennallistamistoimenpiteiden toteuttamisen reunaehdoja tarkastellaan paikkatieto- ja karttatarkasteluna mm. maaston korkeussuhteiden, veden virtausreittien, maaperän ominaisuuksien, suon ravinteisuuden sekä mahdollisten luonnonsuojeluseikkojen osalta ja suunnitellaan alustava ennallistamismenetelmä kohdekohtaisesti. Suunnittelussa huomioidaan myös valuma-alueen muu maankäyttö ja mahdolliset hankkeet. Potentiaaliset kohteet käydään tarkistamassa ja dokumentoimassa maastossa. Lupaavimmille kohteille tilataan ostopalveluna rakennesuunnitelma ja kustannusarvio. Lisäksi dokumentoidaan maanomistajien tavoitteet.

Työpakettin 1 tuloksena pyritään käynnistämään mahdollisimman laajoja ja vaikuttavia ennallistamiskokonaisuuksia rahoituksen hakuun. Hankkeen työntekijät toimivat tukena eri osapuolten välisissä neuvotteluissa ja auttavat hankkeiden valmistelussa. Samalla varmistetaan, ettei päällekkäisiä rahoituksia synny. Työpakettin tuotoksena dokumentoidaan kontaktoitujen maanomistajien ja toteuttajien määrät, kohteille laaditut esisuunnitelmat ja hankkeistukseen etenevät kohteet. Hankkeessa toteutetaan vähintään kymmenen esisuunnitelmaa mahdollisille ennallistamiskohteille kolmen maakunnan alueella. Hankkeen välillisenä tavoitteena on saada aikaan entisten turvetuotantoalueiden ennallistamista Pohjois-Pohjanmaalla 200 ha, Lapissa ja Kainuussa 50 ha alueella. Mikäli kaikkiin ennallistamiskohteisiin ei hankkeen aikana löydetä hanketoimijoita JTF-rahoituksella (v. 2026 mennessä) toteutettavaksi, edistetään niiden toteuttamista muulla kansallisista ja EU-rahoituksella.

Työpaketti ajoittuu hankkeen toteutusajalle 1.11.2024 - 28.2.2027.

TP2 Turvetuotantoalueiden kuormittamien vesistöjen tilakartoitus ja kunnostussuunnittelu

Työpaketissa 2 laaditaan kolme vesistökuunnostussuunnitelmaa. Lisäksi hankkeen aikana kartoitetaan hankkeen aikana valittavien turvetuotannon kuormittamien vesistöjen tilaa ja arvioidaan niiden kunnostustarpeita sekä tehdään kunnostusehdotuksia kaikkien kolmen maakunnan alueella. Suunnittelukohteiksi valitaan vesistöt, jotka ovat aiemmin olleet turvetuotannon kuormittamia. Näiden vesistöjen valuma-alueilla oleva turvetuotanto on lopetettu ja alueet ovat osittain ennallistettuja tai ennallistumaan jääneitä. Kunnostusten esisuunnittelussa tarkastellaan myös vesistöjen yläpuolisten, käytöstä poistuneiden ja ennallistettujen turvetuotantoalueiden nykytilaa ja arvioidaan vesiensuojelun tehostamisen tarvetta.

Kunnostussuunnitelmat laaditaan kolmelle vesistökohteelle, yksi kunkin maakunnan alueelle. Kohteiden toteutukseen etsitään muita rahoitusvaihtoehtoja ja toteuttaja. Kartat kohdevesistöistä jokaisen maakunnan alueelta ovat hakemuksen liitteenä. Suunniteltavat vesistökuunnostukset tulevat olemaan luonteeltaan yleishyödyllisiä ja kohdevesialueet ovat yleisessä käytössä.

Pohjois-Pohjanmaan alueella kohdevesistönä ovat Kaihuanjärvi ja Paskajoki (li), joille on tehty alustavia kunnostussuunnitelmia 2020 (Kaihuanjärven kunnostussuunnitelma, 2020, Sitowise). Suunnitelmaa jatkojalostetaan tässä hankkeessa toteutussuunnitelmaksi. Vesialueiden omistajien kontaktointi on aloitettu jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.

Lapin alueelta suunnitellaan Ala-Kemijokeen laskeva Pisajoen kunnostus. Joen yläosalla on Hirviaavan turvetuotantoalue, jonka tuotanto on loppunut. Pisajoki on inventoitu EMRA Interreg-hankkeessa (2019-2022), ja tulosten pohjalta on mahdollista laatia tarkempi elinympäristökuunnostussuunnitelma.

Kainuun ELY -keskuksen alueelta suunnitellaan Mainuanjärveen laskevaa Leväjoki (Kajaani). Leväjoen valuma-alueella on Katvansuon ja Kivisuo-Suurisuon turvetuotantoalueet, joiden tuotanto on loppunut. Mainuanjärvelle on tehty kunnostussuunnitelma 2007, jossa toimenpiteitä on ehdotettu Leväjoelle. Leväjoelle on tehty kosteikkosuunnitelma 2010, mutta toimenpiteitä alueella ei ole vielä tehty. Tässä hankkeessa suunnitelmia olisi tarkoitus jatkojalostaa toteutussuunnitelmaksi.

Työpaketin 2 tuloksena laaditaan kolme kunnostussuunnitelmaa valituille vesistökohteille. Lisäksi raportoidaan muiden, hankkeen aikana valittavien turvetuotannosta kuormittuneiden vesistöjen tilakartoitustyöt ja näiden vesistöjen arvioidut kunnostustarpeet. Varsinaisille kunnostuksille pyritään saamaan erillinen hanketoteuttaja, joka hakee rahoitusta eri rahoituslähteistä kunnostusten toteutukseen.

Työpaketti ajoittuu hankkeen toteutusajalle 1.1.2025 - 30.11.2026

TP3 Uuden tiedon tuottaminen ja viestintä

Työpaketissa 3 kootaan uusinta tietoa ja viestitään turvetuotantoalueiden ennallistamisen ja muiden jälkikäyttömuotojen ympäristövaikutuksista kohderyhmille eli maanomistajille sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoille. Työpaketin viestintätoimenpiteet liittyvät läheisesti työpaketin 1 toteutukseen. Työpaketissa keskeistä on yhteistyö tutkimuslaitosten, käynnissä olevien t&k-hankkeiden sekä JTF-rahoituksella käynnissä olevien hankkeiden kanssa PUHTI-hankkeen kohdealueella ja valtakunnallisesti.

Tiedotusta varten on perustettu ELY-keskusten muiden aktivointihankkeiden (PohjaNeva, NEVALA) turvetuotantoalueiden ennallistamiseen keskittyvä yhteinen verkkosivu. Hankkeessa tuotetaan sinne sisältöä Pohjois-Suomen turvetuotantoalueiden jälkikäytöstä ja ennallistamisesta. Verkkosivuille tuotetaan myös karttapohjaista viestintämateriaalia.

Hankkeen kohderyhmille viestitään turvetuotannosta vapautuvien alueiden ennallistamismahdollisuuksista ja ympäristövaikutuksista järjestämällä tiedotustilaisuuksia, seminaareja, webinaareja ja maastoretkeilyjä. Markkinointia ja viestintää kohdennetaan kaikkien kolmen ELY-keskuksen alueille.

Työpaketissa kootaan uutta, päätöksentekoa palvelevaa tutkimustietoa, joka liittyy turvetuotantoalueiden ennallistamisen ja muiden jälkikäyttömuotojen ympäristövaikutusten seurantaan ja viestitään siitä kohderyhmille yhdessä tiedon tuottajien kanssa. Viestinnässä hyödynnetään esimerkiksi Hiilestä kiinni-ohjelman tutkimus- ja kehityshankkeiden tuloksia sekä tehdään yhteistyötä käynnissä olevien rakennerrahastohankkeiden kanssa. Hankkeessa toteutetaan myös omaa seurantaa, hankkeen aikana valittavilla kohteilla ja viestitään seurannan tuloksista

Tutkimuslaitosten, viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa tehtävällä yhteistyöllä pyritään aikaansaamaan erilaisiin ennallistamismenetelmiin ja muihin turvetuotantoalueiden jälkikäyttömuotoihin liittyvää pidempiaikaista ympäristövaikutusten seurantaa ja yhteistyöhankkeita pohjoisen Suomen alueelle.

Tiedotuksen aiheina ovat erityisesti

- Toteuttajien ja maanomistajien kokemukset ennallistamishankkeista ja niiden etenemisestä.
- Vesistökuunnostusten ja turvetuotantoalueiden ennallistamisen vaikuttavuus ja sen seuranta.
- Turvetuotantoalueiden erilaisten käyttömuotojen, kuten tuuli- ja aurinkoenergiahankkeiden vesistö- ja ilmastovaikutukset.
- Turvesoiden jälkikäyttöön liittyvien erilaisten intressien, esimerkiksi osittaisen ennallistamisen ja muiden jälkikäyttötapojen yhteensovittamisen mahdollisuudet.

Työpakettin 3 tuloksina raportoidaan hankkeen verkkosivuille ja muu tuotettu viestintämateriaali, järjestetyt tapahtumat ja niihin osallistuneiden lukumäärät, hankkeen tuottamat julkaisut, lehtiartikkelit ja some-viestintä sekä seurantatiedon raportointi.

Työpaketti ajoittuu hankkeen toteutusajalle 1.11.2024 - 28.2.2027

Lisätietoja hakemuksesta

Hankkeen rahoitus jakautuu maakuntien kesken seuraavasti:

Pohjois-Pohjanmaa 50 % (204 862 €)

Lappi 25 % (102 431 €)

Kainuu 25 % (102 431 €)

Hankkeen toteutusalue

Onko hankkeen toiminta valtakunnallista?

Ei

Maakunnat

Pohjois-Pohjanmaa, Lappi, Kainuu

Kunnat

Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Hailuoto, Hyrynsalmi, Ii, Kajaani, Kalajoki, Kemi, Kemijärvi, Keminmaa, Kempele, Kittilä, Kolari, Kuhmo, Kuusamo, Kärsämäki, Liminka, Lumijoki, Merijärvi, Muhos, Muonio, Nivala, Oulu, Oulainen, Paltamo, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Pudasjärvi, Puolanka, Pyhäntä, Pyhäjärvi, Raahen, Ranua, Reisjärvi, Ristijärvi, Rovaniemi, Salla, Savukoski, Sievi, Siikajoki, Siikalatva, Simo, Sodankylä, Suomussalmi, Sotkamo, Tervola, Tornio, Tyrnävä, Taivalkoski, Utajärvi, Vaala, Ylitornio, Ylivieska, Pyhäjoki

Kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman tiivistelmä

Kustannusarviota ohjaavat kustannusmallivalinnat

Kustannusmalli	Flat rate 40 % kehittäminen
Palkkakustannusten ilmoitustapa	Palkkojen yksikkökustannukset

Kustannusarvion tiivistelmä

	Haetut yhteensä €	Hyväksytyt yhteensä €	Hylätyt €
1 Palkkakustannukset	292 660	292 660	
Flat rate 40 % kehittäminen	117 064	117 064	
2 Tulot (vähennetään kustannuksista)	0	0	
Nettokustannusarvio yhteensä	409 724	409 724	

Rahoitussuunnitelman tiivistelmä

	Haetut yhteensä €	Hyväksytyt yhteensä €	Osuus %
1 Haettava EU- ja valtion rahoitus	409 724	409 724	100,00
2 Omarahoitus: Ei omarahoitusta	0	0	0
3 Kuntarahoitus	0	0	0
4 Muu julkinen rahoitus	0	0	0
5 Yksityinen rahoitus	0	0	0
Rahoitussuunnitelma yhteensä	409 724	409 724	100,00

Rahoittajan arvio hankkeesta

Hanke on Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue ja rakennepolitiikan ohjelma-asiakirjan TL 7 Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) ja erityistavoitteen 7.1. Turpeesta luopuminen mukainen ja toteuttaa Pohjois-Pohjanmaan, Lapin ja Kainuun maakuntien JTF-siirtymäsuunnitelmia. Hanke täyttää yleiset valintakriteerit ja sai erityistavoitekohtaisista valintakriteereistä riittävästi pisteitä tullakseen rahoitettavaksi.

Hanke pyrkii aktivoimaan uusia ennallistamiseen ja jälkikäyttöön liittyviä JTF-hankkeita Pohjois-Suomen alueella sekä kohtauttamaan maanomistajia ja potentiaalisia hanketoimijoita. Hankkeessa lisätään turvetuotantoalueiden ennallistamisen ja siihen liittyvien rahoitusmahdollisuuksien tunnettuutta mm. yleisötilaisuuksien, seminaarien, webinaarien ja median kautta. Hankkeen konkreettiset tulokset ovat syntyneiden jälkikäyttö-, ennallistamis- ja kunnostushankkeiden ja hankesuunnitelmien määrä entisille turvetuotantoalueille. Hankkeessa toteutetaan mahdolliseksi ennallistamiskohteiksi tunnistetuille entisille turvetuotantoalueille vähintään kymmenen esisuunnitelmaa kolmen maakunnan alueella. Uusia ennallistettuja turvetuotantoalueita on tavoitteena käynnistää tämän aktivointihankkeen tuloksena Pohjois-Pohjanmaan alueella 200 ha, Kainuun alueella 50 ha ja Lapin alueella 50 ha. Lisäksi hankkeen toiminta-alueella on laadittu yhteensä 3 kpl turvetuotannon kuormittamien vesistöjen kunnostussuunnitelmia sellaisilla kohteilla, joiden valuma-alueen turvetuotanto on loppunut ja kuormitus vähentynyt. Vesistöjen kunnostussuunnitelmat toteutetaan kaikkien Pohjois-Suomen ELY-keskusten alueilla.

Ratkaisun perustelut ja jatkotoimenpiteet

Hakemusta on käsitelty seuraavissa toimielimissä:

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen EU- ja hankerahoituksen työryhmä 16.5.2024

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen EURA-rahoituskokous 22.5.2024 ja 28.8.2024

Kainuun MYR-sihteeristö 3.9.2024

Lapin sihteeristön hanketyöryhmä 10.9.2024

Lapin MYR-sihteeristö 19.9.2024

Pohjois-Pohjanmaan MYR-sihteeristö 19.9.2024

Rahoittaja puoltaa hakemuksen hyväksymistä

Kyllä